

STANDARD 5

Podpora přirozeného sociálního prostředí

a) Pověřená osoba podporuje děti ve vztazích s přirozeným sociálním prostředím.

SOS dětské vesničky, z.s. napomáhají dětem k životu v rodinném prostředí, které je v souladu s jejich potřebami, životní situací a původním sociálním prostředím. SOS dětské vesničky, z.s. usilují o to, aby dítě mělo možnost vyrůstat v podpůrném rodinném prostředí, které má pozitivní vliv na jejich vývoj. Pro dobrý vývoj dítěte jsou velmi podstatné vztahy a vazby s přirozeným sociálním prostředím, znovu je navazovat či prohlubovat a pomáhat tak dětem budovat si vlastní širší sociální zázemí.

Minimálně 1x za 2 měsíce dochází k pravidelným návštěvám pěstounských rodin, které provádí doprovázející pracovník. V rámci tohoto setkání se hovoří s pěstouny o tom, jak se jim daří při výkonu pěstounské péče, co je v rodině nového, zda nemají nějaké problémy a je monitorována celková situace v rodině. Při těchto návštěvách doprovázející pracovník hovoří též s dětmi o jejich životní situaci, tj. jak se jim žije v pěstounské rodině, co je těší, co je trápí, zda mají v okolí kamarády, jak se jim daří ve škole, zda jsou v kontaktu se svou původní rodinou apod.

K tomu, aby dítě s klíčovým pracovníkem komunikovalo, je důležité, aby klíčový pracovník dokázal vytvořit důvěryhodný vztah s dítětem. Navázání kontaktu s menšími dětmi může probíhat prostřednictvím předmětů, které jsou dítěti blízké (např. hračky), u starších dětí je dobré nejdříve navázat komunikaci dotazy na záliby, oblíbenou hudbu apod. Navázáním kontaktu a získáním důvěry dítěte má pracovník možnost poskytnout dítěti maximální podporu odvozenou od jeho individuálních potřeb. Při těchto dvouměsíčních schůzkách je také s pěstounskou rodinou konzultován individuální plán ochrany dítěte tzv. IPOD. (blíže viz standard č. 10).

Věnujeme také dostatečný prostor tomu, jak se dítěti daří ve škole nebo předškolním zařízení a to jak z hlediska školního prospěchu, tak z hlediska začlenění do kolektivu. V případě potřeby můžeme nabídnout škole a učitelům dítěte konzultaci k tématu potřeb dětí v NRP.

b) Pověřená osoba podporuje navazování a rozvíjení kontaktů a sociálních vztahů s osobami dítěti příbuznými nebo blízkými, je-li to v jejich zájmu a má písemně stanovena pravidla jak a kde kontakt dítěte s těmito osobami probíhá a jak na kontakt připravuje dítě, pěstouny, rodiče, osoby odpovědné za výchovu dítěte nebo osoby s dítětem příbuzné nebo blízké.

Respektování biologické rodiny dítěte je nezbytné. Je důležité, aby dítě mělo náležitě informace o své rodině, které mu umožní přijmout svou osobní historii, jež je součástí jeho identity. SOS dětské vesničky, z.s. posilují sounáležitost mezi dítětem a jeho původní rodinou. Pokud je to v zájmu dítěte, podporují osobní, telefonický nebo písemný kontakt a poskytují zázemí pro asistovaný kontakt včetně přípravy všech zúčastněných (zpravidla dítěte, rodiče i pěstouna) Pro všechny zúčastněné je kontakt náročný, právě proto je velice důležité všechny strany na kontakt vhodným způsobem připravit. Protože je oblast kontaktů s biologickou rodinou komplexní, využíváme ve složitějších případech konzultace s externími odborníky nebo můžeme přizvat externistu k zajištění asistovaného kontaktu. Využíváme také formulář pro Vyhodnocení rizik kontaktu zpracovaný organizací Amalthea.

Pravidla pro navazování a rozvíjení kontaktů s biologickou rodinou

Vždy respektujeme právní úpravu a zjišťujeme, zda rodič není zbaven nebo omezen ve své rodičovské odpovědnosti, zda byl soudně upraven styk rodiče s dítětem nebo zda aktuálně probíhá řízení o úpravě styku. Rodič dítěte umístěného v pěstounské péči zpravidla má zachovánu rodičovskou odpovědnost a tedy i právo na kontakt s dítětem, nicméně při plánování kontaktu je třeba přihlížet k tomu, že jeho rodičovská odpovědnost byla fakticky omezena svěřením dítěte do pěstounské péče a proto forma, místo, čas a četnost kontaktů musí vycházet z aktuálních potřeb dítěte a jeho denního režimu.

Příprava kontaktu

Vztah dítěte s jeho osobami blízkými je předmětem vyhodnocování jeho situace, při plánování formy a četnosti kontaktů se zohledňuje dosavadní průběh kontaktu, stanovuje se účel kontaktu (udržení vztahu, obnovení vztahu, rozloučení, příprava na návrat do rodiny apod.), vyhodnocují se rizika možného kontaktu s využitím materiálu Amalthea, stanovují se role a odpovědnosti jednotlivých subjektů a plánujeme přípravu na kontakt.

Osoby, které se na tomto procesu podílí:

Dítě či sourozenecká skupina je nejdůležitější osobou/osobami při navazování a rozvíjení jeho/jejich kontaktů s biologickou rodinou a příbuznými. Na prvním místě je zájem dítěte. V tomto procesu vždy respektujeme přání dítěte, zda chce biologického rodiče či příbuzného kontaktovat. Pro dítě může jít o náročný proces uvědomění si vlastní identity. Může se stát, že je dítě v počátku nejisté z důvodu špatných vzpomínek či obav ze svého biologického rodiče. Zároveň může obnovení nebo udržování kontaktu v dítěti živit naději (nebo vzbuzovat obavu), že se k rodiči vrátí. Proto je velmi důležité s dítětem o rodičích nebo jiných osobách blízkým mluvit, aktivně téma otevírat a usilovat o porozumění

prožívání dítěte, přičemž je třeba brát v úvahu, že dítě samo může být ve svých pocitech a prožívání ve vztahu k rodiči zmatené. Je dobré postupovat v pomalých krocích a vždy dávat dítěti najevo, že jsou kolem něj spolehlivé dospělé osoby, které ho respektují a mohou mu být oporou.

Je možné pracovat i s jinými formami kontaktu (telefonické, mailové apod.), ale je třeba pracovat se specificky těchto forem kontaktů. Otevíráme také téma sociálních sítí a hovoříme o možnosti, že je dítě kontaktováno někým z jeho rodiny bez vědomí pěstounů nebo klíčového pracovníka.

Pěstoun je pro dítě doprovázejícím člověkem, sám by měl aktivně s dítětem téma biologické rodiny otevírat, protože dítě samo může mít obavy o rodičích začít mluvit. Proto je třeba dbát na připravenost pěstouna poskytovat dítěti potřebné informace vhodným způsobem. Pěstouni mají možnost si své znalosti rozšiřovat formou vzdělávacích akcí, ale i pohovory s či doprovázejícím pracovníkem.

Specifickou úlohu hrají pěstouni na přechodnou dobu, kde je z povahy věci předpoklad, že kromě biologické rodiny bude třeba pracovat i na kontaktu dítěte s novou náhradní rodinou, pokud se dítě k rodičům nebude vracet.

Biologický rodič je nejčastěji tím, se kterým se uvažuje o kontaktu. Odlišně však bude probíhat kontakt rodiče s dítětem, které bylo odebráno z rodiny a umístěno hned do pěstounské péče, než dítě, které před příchodem do péče pěstounů absolvovalo několik let v ústavním zařízení a kontakt s rodiči se bude po delší době obnovovat. Specifickou situací je stav, kdy zejména v příbuzenské pěstounské péči kontakt probíhal dosud živelně, bez jasných hranic a pravidel, což může být pro dítě velmi znejišťující a ohrožující.

Dítě se samozřejmě může setkávat i s dalšími blízkými osobami (sourozenci, prarodiči, tetami či jinými příbuznými).

Doprovázející pracovník je koordinátorem a mediátorem procesu kontaktu s biologickou rodinou. Je oporou pro pěstouny a dítě, předává informace OSPOD, biologickému rodiči, koordinuje celý proces a doprovází všechny zúčastněné tak, aby celý proces probíhal bez komplikací a s ohledem na všechny zúčastněné strany, především však v zájmu dítěte. Zajišťuje přípravu pěstouna a dítěte na kontakt a ujistí se, že je zajištěna také příprava biologického rodiče.

OSPOD má důležitou roli. Podoba kontaktů s osobami blízkými dítěti by ideálně měla být součástí IPOD dítěte. OSPOD zpravidla má k dispozici informace z minulosti dítěte a je tedy schopen vyhodnotit, zda z ní mohou vyplývat nějaká rizika pro případný kontakt.. Doprovázející pracovník,

pěstouni i rodiče s OSPOD konzultují všechny potřebné kroky. OSPOD napomáhá např. s vyhledáváním kontaktů a informací o biologických rodičích. Pro biologické rodiče je zdrojem informací.

Terapeut nebo externí konzultant může či nemusí v tomto procesu vystupovat. V případě, kdy uzná některá ze stran, že je třeba zásahu odborníka – např. je třeba připravit dítě, které je uzavřenější, na kontakt, pěstoun potřebuje zkonzultovat chování dětí po kontaktu, spolupráce s biologickým rodičem je složitější, klíčový pracovník zvaží účast dalších odborníků.

Externí konzultant může být využit v komplikovanějších případech (např. pokud je vztah mezi pěstounem a rodičem vyhrocený, nebo je spolupráce s rodičem časově náročná). Konzultant může poskytovat poradenství klíčovým pracovníkům, kteří pak s cílovou skupinou pracují sami nebo konzultant přebírá proces přípravy na kontakt a asistence u kontaktu sám.

Možné formy kontaktů

V praxi SOS Přístavu Praha pracujeme s různými variantami realizace kontaktů, přičemž se jednotlivé formy mohou doplňovat.

Asistovaný kontakt probíhá zpravidla při prvních setkáních nebo i dlouhodobě, je-li přítomnost asistujícího pracovníka přínosná pro průběh kontaktu.

Asistenci provádí zpravidla klíčový pracovník pěstounské rodiny, který může přizvat jiného pracovníka nebo externího konzultanta. Všechny strany jsou o těchto krocích vždy dopředu informovány. Asistovaný kontakt probíhá zpočátku vždy v neutrálních prostorách místnosti pro asistovaný kontakt, či v jiném vhodném, neutrálním prostředí. Kontakt dítěte s biologickým rodičem by měl být přítomen pěstoun, nebrání-li tomu jiné, závažné důvody.

K **volné formě** kontaktů přistupujeme zejména v případech, kdy kontakt s biologickou rodinou probíhá např. už v řádu několika měsíců či let, všechny strany znají své role a dohodnutá pravidla všichni dodržují. V takových případech monitorujeme průběh kontaktů, v případě potřeby s dětmi, pěstouny, popř. rodiči konzultujeme různé situace, předáváme si informace o kontaktech. Během pravidelných návštěv pěstounské rodiny zjišťujeme četnost, intenzitu, průběh kontaktů a v případě potřeby a obav z možných komplikací poskytujeme rady či doporučení pro bezproblémový průběh setkávání. Tyto kontakty mohou probíhat na neutrálních místech - dětská hřiště, dětské koutky kaváren apod. V některých případech je možné kontakt realizovat i v domácnosti pěstounů, v domácnosti biologických

rodičů (pokud bydlí v blízkosti bydliště pěstounů) či na jiném obvyklém a dítěti příjemném místě. Lze však domluvit i setkávání v prostoru SOS Přístav Praha.

I v případě volného kontaktu je možné tento proces komunikovat s terapeutem SOS Přístav Praha, který může navést pěstouny či dítě vhodnějším směrem, udělit radu či doporučení. Kontakt s odborníkem na kontakty s biologickou rodinou probíhá na doporučení klíčového pracovníka či na žádost pěstounů nebo dítěte (po vyjádření klíčového pracovníka).

V některých případech není možné nebo vhodné realizovat osobní kontakt, ať už z důvodu výkonu trestu odnětí svobody, velké vzdálenosti či obav ze setkání, lze tedy dohodnout i **jednorázový či pravidelný telefonický kontakt, písemnou korespondenci či zasílání fotografií**. Všechny formy konzultujeme se všemi stranami, kontakt může probíhat přes e-mail, telefon doprovázejícího pracovníka nebo se dopisy mohou zasílat do SOS Přístav Praha. V případech, kdy tento kontakt s biologickými rodiči probíhá bezproblémově, je celá věc v režii pěstounské rodiny. Obdobně jako u volného kontaktu pak zjišťujeme potřebné informace a monitorujeme situaci.

Příprava a plánování kontaktu

Postupujeme dle metodiky Amalthea a využíváme formulář na vyhodnocení rizik kontaktu. Viz. přílohy standardu č. 5.

Před kontaktem seznamujeme všechny zúčastněné strany s pravidly kontaktu a dle individuální situace dáváme podepsat písemnou dohodu o kontaktech.

Místo realizace kontaktů

Prostor pro asistovaný kontakt se nachází v areálu SOS Přístav Praha na adrese Lahovská 85, v konzultační místnosti v přízemí. Prostor je upraven tak, aby navodil příjemnou atmosféru a sloužil k navázání a podpoře vztahů rodičů s dětmi. Pro posezení slouží sedačka či stůl se židlemi, pro hry s menšími dětmi je možné využít také koberec.

Jiné neutrální místo můžeme volit v případě, že realizace kontaktu v SOS Přístav Praha není možná, nebo kontakt probíhá na vzdáleném místě. Nejvhodnější místo je např. místnost na OSPOD či u jiné doprovázející organizace, případně jiné místo, na kterém se strany dohodnou. Kontakt může také probíhat na veřejných místech, jakými jsou např. hřiště, park či kavárna.

Domácnost pěstounů je dalším místem, na kterém může dojít k realizaci kontaktu. Je třeba vyhodnotit, nakolik by mohl vstup rodiče do domácnosti být pro dítě ohrožující či nakolik může dítě znejišťovat. Pokud jsou vyloučena rizika kontaktu v domácnosti pěstouna, je nutné nastavit zejména

pravidla časového rámce návštěvy (aby rodič nakonec nezůstal třeba přes noc), zda pěstouni zajistí např. občerstvení (aby rodič nečekal, že dostane oběd a pěstoun počítá max. s kávou), pravidla chování, možnost vycházek či procházky, výlet, apod. Pravidla kontaktu je vhodné nastavovat společně s klíčovým pracovníkem jakožto nezúčastněnou osobou.

Dokumenty

Nedílnou součástí procesu realizace kontaktů s biologickou rodinou je dokumentace. Proces vychází z individuálního plánu ochrany dítěte. Při navázání spolupráce s biologickými rodiči sepisujeme v případě potřeby dohodu o asistovaném kontaktu. Veškeré schůzky, telefonáty a komunikaci se všemi stranami zapisujeme do spisové dokumentace pěstounské rodiny. O kontaktech s biologickou rodinou informujeme minimálně 1x za 6 měsíců OSPOD prostřednictvím zprávy o výkonu pěstounské péče. V případě potřeby předáváme informace OSPOD i častěji.

Příloha

Formulář vyhodnocení rizik kontaktu

Manuál kontakt dětí v NRP s biologickou rodinou

Zpracovala:	Mgr. Kateřina Šlesingerová
Aktualizovali:	Mgr. Adéla Ticová, Martin Triebenekl, DiS.
Schválila:	Mgr. Jindra Šalátová
První vypracování:	1. 8. 2018
Aktualizace:	21. 8.2019, 23.3.2020